

Zpráva o šetření ve věci postupu České školní inspekce v případě začlenění trans žáka do třídního a školního kolektivu

V srpnu 2019 se na tehdejší veřejnou ochránkyni práv Mgr. Annu Šabatovou, Ph.D., obrátila ZŠ a MŠ X., yyyy (dále také „škola“), poněvadž nesouhlasila s postupem České školní inspekce (dále také „ČŠI“) týkajícím se šetření stížnosti rodiče jedné z žákyň školy. Ten si u ČŠI stěžoval na způsob, jakým škola řešila začlenění žáka, jemuž ošetřující sexuoložka diagnostikovala poruchu pohlavní identity v dětství (dále také „trans žák“). ČŠI v postupu školy spatřila několik pochybení. Škola namítá nesprávný postup ČŠI při šetření stížnosti, nesouhlasí s některými jejími závěry a žádá o konkrétní vodítka, jak obdobné situace řešit v budoucnu.

Zákon o veřejném ochránci práv ukládá ochránci povinnost působit k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívat k ochraně práv a svobod.¹ Veřejný ochránce práv JUDr. Stanislav Křeček na mě přenesl některé oblasti své působnosti,² mj. i oblast veřejné správy na úseku školství. Z jeho pověření jsem se tak věnovala posouzení tří konkrétních aspektů případu:

- jak ČŠI hodnotila povahu besedy žáků se sexuoložkou a to, zda byly její obsah a forma přiměřené vzhledem k věku a vyspělosti zúčastněných žáků (kapitola C.2),
- jak hodnotila, zda poskytnutí některých informací o zdravotním stavu a pohlavní identifikaci trans žáka představuje porušení povinné mlčenlivosti pedagogických pracovníků (kapitola C.3),
- jak hodnotila, zda je vhodné, aby škola umožnila trans žákovi navštěvovat chlapecké školní toalety (kapitola C.4).

Samotným úvodem bych ráda vyjádřila, že předním hlediskem v rámci posuzování daného případu je nejlepší zájem dítěte.³ Je tak nutné na jedné straně klást důraz na nejlepší zájem trans žáka, a na druhé straně rovněž zohlednit zájmy ostatních žáků. Nemám možnost posuzovat odborné medicínské otázky, tedy presumuji správnost sexuologického posouzení zdravotního stavu žáka a akceptuji závěry Sexuologické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, jež se týkají dětí s poruchou pohlavní identity a péče o ně. Jsem srozuměna s tím, že pro dítě v raném dětském věku někdy může být náročné přesně rozeznat, kým je. Poté zůstává na specializovaných lékařích, aby dítě přijali do péče a nabídli odborná vodítka pro jeho zapojení do každodenního života. Ve všech případech je však primárně na rodičích, jakým způsobem budou v relativně mladém věku k identitě svého dítěte přistupovat a zda mu umožní změnu pohlavní role. Škola má v rámci začlenění trans žáka zvolit kooperativní přístup a řádně a odpovědně zvážit vlastní možnosti a zájmy jednotlivých aktérů s ohledem na konkrétní situaci.

1 Ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Podle ustanovení § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv.

3 Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, sjednané 20. listopadu 1989 v New Yorku, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.

A. Shrnutí závěrů

ČŠI nevyhodnotila besedu se sexuoložkou určenou pro žáky prvního ročníku podle skutečného smyslu a obsahu. Jednalo se totiž primárně o nástroj předcházení projevům sociální patologie, nikoli o *stricto sensu* vzdělávací aktivitu, již by škola měla uskutečňovat v přísném souladu se školním vzdělávacím programem.

ČŠI vhodnými prostředky nezjišťovala, zda byly informace žákům podány v nutném rozsahu a v takové formě, jež odpovídá jejich věku a vyspělosti.

ČŠI chybně interpretovala ustanovení o povinnosti pedagogických pracovníků zachovávat mlčenlivost, přičemž v tomto bodě nedošla ke správnému zjištění.

ČŠI k posouzení, k němuž inspektoři nejsou z odborného hlediska způsobilí, nevyužila institutu přizvané osoby.

B. Skutková zjištění

Škola v konkrétním případě řešila situaci žákyně Kateřiny. Jméno Kateřina je uvedeno v rodném listu dítěte, ale i v dalších evidencích (např. v katalogovém listu) a úřední pohlaví dítěte je ženské. Dívka se však identifikuje jako chlapec. Z důvodu zachování respektu k dítěti jej budu označovat zvoleným chlapeckým jménem (Tomáš), jež užívají i rodiče dítěte, pracovníci školy i jeho spolužáci, a hovořit o něm budu v mužském gramatickém rodě.⁴

Tomášovi, toho času žáku 1. ročníku základní školy, lékařka se specializací v oboru sexuologie diagnostikovala poruchu pohlavní identity v dětství. Ač se narodil jako dívka, cítí se být chlapcem a identifikuje se s mužským pohlavím. Již krátce po zahájení povinné školní docházky se u chlapce objevily problémy, jež se projevovaly velkým počtem zameškaných vyučovacích hodin,⁵ nechutí chodit do školy, pracovat ve výuce (např. číst a psát) a dále i výkyvy v prospěchu v některých vyučovacích předmětech.

B.1 Postup školy

Tomášova třídní učitelka projednala celou záležitost s jeho matkou. Ta se svěřila, jakou má její syn diagnózu, a že od května 2018 dochází na pravidelná sezení k lékařce s odbornou specializací v oboru sexuologie. Předložila také lékařskou zprávu. Vedení školy na tyto nově získané informace neprodleně zareagovalo s cílem zajistit bezpečné klima třídy, zamezit nepřátelskému chování vůči trans žákovi a začlenit ho do třídního a školního kolektivu. Za tímto účelem vedení školy zvolilo následující postup:

- Třídní učitelka ve spolupráci s výchovnou poradkyní a metodičkou sociálně-patologických jevů naplánovala schůzku s matkou Tomáše a ošetřující sexuoložkou. Tato schůzka se konala dne 23. ledna 2019. Během ní ošetřující sexuoložka seznámila přítomné se závažným a prudce se zhoršujícím Tomášovým

4 Navazuji tak na ustálenou praxi, již veřejný ochránce práv volí, když hovoří o trans lidech. Srov. například zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 29. června 2015, sp. zn. 206/2012/DIS, dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3328>.

5 V prvním pololetí 1. ročníku šlo o xyz zameškaných hodin, tedy o více než šest týdnů vyučování.

stavem a postupem, jak je možné dosáhnout zlepšení kvality jeho osobního a společenského života.

- Vedení školy se v souladu s přáním Tomášových rodičů rozhodlo uspořádat dvě informativní setkání za účasti ošetřující sexuoložky. Jedno setkání bylo určeno pro Tomášovy spolužáky, druhé pro jejich rodiče.
- Dva dny před plánovaným konáním obou setkání třídní učitelka rodičům prostřednictvím elektronického informačního systému oznámila záměr pohovořit s dětmi o Tomášově stavu a s rodiči na třídních schůzkách prodiskutovat návrh opatření, k nimž vedení školy dospělo po konzultaci s ošetřující sexuoložkou. Rodiče všech dětí kromě jednoho pozvání přijali.
- Obě setkání (beseda s žáky i třídní schůzka pro rodiče, na níž bylo zařazeno téma poruchy pohlavní identity jednoho z žáků) se konala po dohodě s Tomášem a na základě výslovného souhlasu jeho rodičů dne 25. dubna 2019. Ošetřující sexuoložka měla zajistit správnou interpretaci stavu, v němž se Tomáš nachází, a citlivě a erudovaně odpovídat související dotazy žáků i rodičů. Termín a čas konání obou setkání byl podřízen časovým možnostem ošetřující sexuoložky.
- Dle tvrzení školy třídní učitelka společně se sexuoložkou Tomášovým spolužákům citlivě vysvětlily, jak se v současné době jejich spolužák cítí. Třídní učitelka následně Tomášovy spolužáky požádala, zda ho mohou oslovovat v mužském rodě a chlapeckým jménem. Ti tuto změnu bez výhrad přijali.⁶ Sám Tomáš byl na besedě přítomen. Forma besedy byla podle tvrzení zástupců školy (včetně třídní učitelky, jež byla po celou dobu přítomna) zcela adekvátní věku dětí. Děti reagovaly velmi dobře a výklad následovaly svými zvědavými dotazy, jež zcela odpovídaly situaci a dětskému smýšlení. Beseda se žáky se konala čtvrtou vyučovací hodinu, kdy by za běžných okolností probíhala výuka předmětu *Pracovní činnosti*.
- Rodiče byli dle vyjádření školy na třídní schůzce seznámeni s doporučením ošetřující sexuoložky a zvoleným postupem školy k začlenění Tomáše do běžného života. Součástí terapie mělo být ve shodě s doporučenými postupy především rozšiřování prostoru, kde může dítě žít plně v souladu se svou prožívanou identitou.⁷ Na Tomášovi bylo již delší dobu na první pohled viditelné, že je s ním něco jinak (sám se hlásil k nové identitě, přizpůsobil jí své oblékání a zvolil si chlapecké jméno). Proto škola a lékařka považovaly za nutné rozptýlit pochybnosti, předejít nevhodným otázkám a srozumitelně objasnit, jak se dítě cítí a co by mu mohlo pomoci prožít běžné dětství.

B.2 Stížnost proti postupu školy

Otec jedné z Tomášových spolužaček pan D. před konáním setkání školu informoval, že si nepřeje, aby se jeho dcera besedy se sexuoložkou účastnila. Nechtěl, aby byla jeho dcera

6 Někteří žáci, kteří s Tomášem chodili již do mateřské školy, ho oslovovali chlapeckým jménem zcela spontánně již od počátku školního roku (od samého nástupu do školy).

7 Viz Sexuologická společnost ČLS JEP. *Doporučený postup péče o děti a dospívající s poruchami pohlavní identity (GID)* [online]. Praha: © 2020 Sexuologická společnost [cit. 30. 3. 2020]; dostupné z https://www.sexuologickaspolecnost.cz/dokumenty/dop_postup_GID.doc.

konfrontována s okolnostmi, jež podle jeho názoru překračují rámec školní výuky prvního ročníku základní školy. Třídní učitelka mu vyhověla a obratem písemně navrhla postup spočívající v tom, že se žákyně v době konání besedy zúčastní běžné výuky v jiné třídě. To pan D. akceptoval, poděkoval učitelce za citlivý přístup a nabídl, že své dceři stav spolužáka po třídní schůzce ozřejmí sám. Na třídní schůzku však dorazil později, nemohl se tedy seznámit s kompletním doporučeným postupem. S některými názory přítomných a zvoleným postupem školy ve všech bodech nesouhlasil.

Za účelem projednání jeho připomínek a obav ho vedení školy pozvalo k osobnímu projednání, jež se uskutečnilo dne 13. května 2019. Z jednání byl pořízen zápis, který všichni zúčastnění na místě podepsali.

Ze zápisu vyplývá, že sexuoložka na třídní schůzce rodiče srozumitelně seznámila se všemi podstatnými informacemi. Sdělované informace rodiče přijímali v poklidu a s porozuměním. Pan D. s některými názory sexuoložky nesouhlasil a uvedl, že na třídní schůzce nedostal dostatečný prostor k vyslovení svého názoru. Vyjádřil svůj nesouhlas s tím, že podle jeho názoru škola řešila celou záležitost velmi intimním způsobem, a uvedl, že zájem jednotlivce nemá být stavěn nad zájem zdravého duševního vývoje zbylého kolektivu dětí. Vedení školy panu D. také oznámilo, že Tomáš bude navštěvovat chlapecké toalety převážně v hodině, a pokud se ze strany rodičů objeví zájem, může být ohledně navazující osvěty do školy pozván další odborník (například vývojový psycholog či jiný sexuolog).

Pochybnosti a obavy pana D. se škole ani při osobním projednání celé záležitosti rozptýlit nepodařilo. Proto pan D. následně zaslal ČŠI stížnost na postup školy.⁸

B.3 Šetření stížnosti ČŠI, navazující postup školy a zřizovatele

ČŠI stížnost pana D. prošetřila. Při šetření vycházela z informací vyplývajících přímo ze stížnosti a navazujícího jednání se stěžovatelem, opírala se o zjištění ze šetření ve škole, vyjádření ředitelky školy, třídní učitelky, výchovné poradkyně a o kontrolu příslušné písemné dokumentace.

S výsledkem šetření ČŠI ze dne 12. června 2019 jsem měla možnost se seznámit. Při prošetření stížnosti dospěl pověřený inspekční tým k tomu, že stížnost pana D. je důvodná, a to konkrétně ve třech bodech:

- (1) Téma besedy žáků se sexuoložkou nebylo obsaženo ve školním vzdělávacím programu (dále také „ŠVP“) pro daný ročník a s plánovaným vzdělávacím programem pro daný ročník ani nesouviselo. Dle ustanovení § 7 odst. 2 školského zákona se však vzdělávání uskutečňuje podle ŠVP. Beseda nebyla ani vhodná vzhledem k nízkému věku dětí. Nadto proběhla v čase, kdy se podle rozvrhu ve třídě měly vyučovat pracovní činnosti.
- (2) Během třídní schůzky (na půdě školy) byl projednáván zdravotní stav žáka se všemi rodiči. Tím škola porušila ustanovení § 22b písm. e) školského zákona. Povinností

---

⁸ Samotnému obsahu stížnosti pana D. se blíže nebudu věnovat. Tato stížnost z povahy věci není a nemůže být předmětem mého šetření.

pedagogického pracovníka je ve smyslu tohoto ustanovení zachovávat mlčenlivost a chránit informace o žáku před zneužitím.

- (3) Řešení spočívající v tom, že trans žák používá chlapecké toalety, není „vzhledem k jeho pohlaví“ vhodné.

ČŠI předala výsledek šetření stížnosti k dalšímu řízení zřizovateli školy. Požádala ho o zaslání informace o vyřízení stížnosti a přijatých opatřeních k nápravě. O výsledku šetření vyrozuměla i vedení školy. Ředitelka školy zaslala ČŠI dne 18. června 2019 dopis, jež označila jako *Nesouhlas s výsledkem řešení stížnosti*. Zde uvedla své odůvodněné námitky k výsledku šetření stížnosti pana D.

Zástupce ředitele příslušného inspektorátu ČŠI v reakci na tento dopis zaslal ředitelce školy písemnost, již označil jako *Přezkoumání výsledku šetření stížnosti*. V postupu pověřeného inspekčního týmu neshledal pochybení. Blíže pak k jednotlivým bodům uvedl následující:

- (1) ŠVP jako výstup vzdělání pro daný ročník v předmětu *Člověk a jeho svět*, mimo jiné, uvádí, že žák „*projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem lidí, jejich přednostem a nedostatkům*“, ale v oddílu „učivo“ již není uvedeno, že by obsahem učiva pro daný ročník měla být konkrétní materie související s přirozenými odlišnostmi lidí a jejich tolerancí. ŠVP rovněž nestanoví, že obsah učiva v daném předmětu pro první ročník bude naplněn organizační formou (formou besedy). Ta není zmíněna ani v průřezových tématech a přesazích. Učivo základů sexuální výchovy je v rámci konkrétního ŠVP řazeno až do pátého ročníku.
- (2) Ustanovení § 22b písm. e) školského zákona neumožňuje informovat rodiče žáků o zdravotním stavu konkrétního žáka školy, přestože by šlo o závažnou situaci a rodiče by se chtěli sami s ostatními o tyto informace podělit. Třídní schůzka není vhodnou platformou pro prezentaci zdravotního stavu konkrétního žáka.
- (3) Ve zprávě sexuoložky ani doporučených postupech není výslovně uvedeno, že by trans žák měl navštěvovat chlapecké toalety.

Vedení školy a zřizovatel následně společně informovali ČŠI o opatřeních přijatých k nápravě. Tato opatření přijalo vedení školy a prostřednictvím usnesení ze dne 24. července 2019 vzala na vědomí Rada města X. (orgán zřizovatele). Do výuky napříště nebudou zařazovány besedy s žáky, jež nejsou v souladu se ŠVP, a rozvrh hodin bude dodržován. Na třídních schůzkách se bude projednávat toliko postup práce se žáky a zásady jejich hodnocení. Od září 2019 bude Tomáš využívat toalety pro lidi s postižením.

B.4 Postup veřejného ochránce práv

Tehdejší veřejná ochránkyně práv Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., se v listopadu 2019 rozhodla postup ČŠI v této věci prověřit a vyhodnotit. Proto zahájila šetření ve smyslu ustanovení § 14 zákona o veřejném ochránci práv. V této souvislosti se písemně obrátila na ČŠI, přičemž žádala o vyjádření k případu a zaslání veškeré související spisové dokumentace. Jednotlivé dokumenty obsažené ve spisu jsem použila jako podklad pro skutkové a právní hodnocení, jež je obsaženo v této zprávě. Náměstek ústředního školního inspektora PhDr. Ondřej Andrys, MAE, MBA, MPA, ve své odpovědi ze dne 20. ledna 2020 Mgr. Šabatové, Ph.D., představil své stanovisko k předmětné záležitosti.

Z jeho písemného vyjádření vyplývá, že při šetření stížnosti nebyla součástí inspekčního týmu přizvaná osoba obeznámena se specifickou problematikou dětí s poruchou pohlavní identity (jejich vývoje, potřeb, začlenění těchto dětí do třídního a školního kolektivu a procesu vzdělávání). ČŠI neprošetřovala trans žáka, ale postup školy. Při šetření stížnosti měla ČŠI k dispozici dvě lékařské zprávy ošetřující sexuoložky. Zde uvedená sdělení jsou však obecná, nejsou zde uvedeny konkrétní postupy a doporučení pro školu, a ani informace o případném přístupu pedagogů. Inspektorům ČŠI nepřísluší posuzovat, zda jsou postupy školy v souladu s odbornými doporučenými postupy. Inspekční tým se proto zaměřil na tvrzení, která byla předmětem stížnosti. Rámcový vzdělávací program (dále také „RVP“) pro základní vzdělávání respektuje věková specifika. Učivo o anatomii a fyziologii lidského těla řadí až na druhý stupeň základní školy a neobsahuje témata bezprostředně související se specifiky jednotlivých sexuálních minorit. Školy mají poskytovat vzdělání podle ŠVP, jež jsou v souladu s příslušnými RVP. Související učivo ani beseda se sexuoložkou nejsou v ŠVP předmětné školy pro první ročník zařazeny. Škola má aktivně a adekvátně předcházet vzniku rizikových situací, které by mohly nastat při užívání chlapeckých toalet trans žákem. ČŠI se obrátila na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále také „MŠMT“) s návrhem připravit ucelený metodický postup, který by školám v obdobných situacích naznačil, jak mají korektně postupovat. Takto koordinovaný postup je v obdobných záležitostech nezbytný.

B.5 Současný vývoj

Aktuálně podle mých informací mladší dcera pana D. (tehdejší Tomášova spolužačka) již navštěvuje jinou základní školu. Tomáš v současné době zakončil 2. ročník. Z rozhodnutí vedení školy pravidelně užívá toalety určené pro lidi s postižením. Dle vyjádření školy se v návaznosti na její postup Tomášova docházka, prospěch i chování výrazně zlepšily a nyní se zdá být spokojený. Není mi známo, že by v souvislosti s postupem školy vznikly jakékoli komplikace, případně že by proti postupu školy jakoukoli formou brojil jiný z rodičů žáků školy. Podle informací, které jsem získala od vedení školy, je v současné době klima Tomášovy třídy bezproblémové.

C. Právní hodnocení

C.1 Mezinárodněprávní a lidskoprávní rozměr

Situace trans dětí v oblasti vzdělávání se dotýká čtyř oblastí základních práv, jež jsou zakotveny ve vnitrostátním i mezinárodním právu. Jedná se o nejlepší zájem dítěte,⁹ zákaz diskriminace,¹⁰ právo na vzdělání,¹¹ a rovněž právo na zachování lidské důstojnosti.¹²

9 Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čl. 24 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, přijatého 19. prosince 1966 v New Yorku, vyhlášeného prostřednictvím vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., a čl. 32 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené prostřednictvím usnesení předsednictva České národní rady 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v aktuálním znění.

10 Čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 2 Úmluvy o právech dítěte, čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednané 4. listopadu 1950 v Římě, vyhlášené pod č. 209/1992 Sb., a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

11 Čl. 13 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských a sociálních právech, přijatého 16. prosince 1966 v New Yorku, vyhlášeného prostřednictvím vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., čl. 2 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 33 Listiny základních práv a svobod.

Co se týče nejlepšího zájmu dítěte, Výbor OSN pro práva dítěte specifikuje ve svém obecném komentáři,¹³ že mezi prvky, které je třeba vzít v úvahu při hodnocení nejlepšího zájmu dítěte, jsou mimo jiné názory dítěte, identita dítěte a jeho právo na vzdělání. Podle názoru Výboru skutečnost, že je dítě velmi malé, je nezbavuje práva vyjádřit své názory, ani nesnižuje váhu přikládanou dětským názorům při určování jeho nejlepšího zájmu. Děti přitom podle vyjádření Výboru nejsou homogenní skupinou, a proto je třeba při posuzování jejich nejlepších zájmů brát v úvahu jejich rozmanitost.

V oblasti *soft law* je rovněž namístě zmínit Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o opatřeních k boji proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity. V něm se uvádí v souvislosti s oblastí vzdělávání, že s přihlédnutím k prvořadým zájmům dítěte je třeba přijmout vhodná opatření na podporu vzájemné tolerance a úcty ve školách bez ohledu na sexuální orientaci nebo genderovou identitu, což by mělo zahrnovat poskytování objektivních informací o těchto tématech, například prostřednictvím školních osnov.¹⁴ Uvedené doporučení argumentačně využívá i Evropský soud pro lidská práva při své rozhodovací činnosti.¹⁵

C.2 Povaha besedy se žáky, vhodnost vzhledem k nízkému věku žáků

C.2.1 K otázce povahy besedy se žáky

Na začátek uvádím, že vedení školy uznává, že chybný zápis v třídní knize představuje porušení školského zákona.¹⁶ Závěr ČŠI je proto v tomto bodě nesporný a sama se s ním plně ztotožňuje. Nepovažuji také za vhodné, že beseda pro žáky probíhala místo pracovních činností. Stanovený rozvrh vyučovacích hodin je povinnou dokumentací, jíž by se škola při poskytování vzdělání zásadně měla řídit.¹⁷ I v tomto bodě tak považuji zjištění ČŠI ve vztahu k předmětné besedě za správné. Nyní se však budu zabývat hodnocením skutečnosti, zda škola mohla besedu určenou pro žáky prvního ročníku vůbec realizovat, a také tím, jaká je povaha této besedy ve vztahu k obsahu a významu vzdělávání.

Školy musejí vzdělávat podle ŠVP.¹⁸ Vlastní vzdělávací program vytváří v rámci pravidel, jež stanovuje školská legislativa a RVP (ŠVP musí být v souladu s RVP). Tvorba ŠVP je formulací představ o nejvhodnější podobě vzdělávání na dané škole a propojuje úsilí

---

12 Čl. 1 a 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

13 Viz body 52–79 Obecného komentáře č. 14 z roku 2013 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska (čl. 3 odst. 1), přijatého Výborem pro práva dětí na jeho 62. schůzi (14. ledna - 1. února 2013), dostupného z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

14 Viz bod 32 Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o opatřeních k boji proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity ze dne 31. března 2010. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a.

15 Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Bayev a ostatní proti Rusku ze dne 20. června 2017, č. 67667/19 a dvě další; dostupný z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-174422>.

16 V ustanovení § 28 odst. 1 písm. f) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je uvedeno, že třídní kniha má obsahovat „průkazné údaje o poskytovaném vzdělávání a jeho průběhu“

17 Ustanovení § 28 odst. 1 písm. g) školského zákona.

18 Ustanovení § 3 odst. 3 školského zákona.

a zkušenosti jednotlivých učitelů s požadavky vyplývajícími z RVP. ŠVP stanoví konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání.¹⁹

V rozebíraném případě ŠVP školy „Škola aktivního učení“ u předmětu *Člověk a jeho svět* (vyučovaný v 1. až 5. ročníku) vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, zdraví a bezpečí. Žáci se mají, mimo jiné, naučit poznávat sebe a své nejbližší okolí, učit se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem a problémům. Jednou z obsahových součástí je oblast „*Lidé kolem nás*“. Její poznání má vést k upevňování základů vhodného chování a jednání s lidmi, uvědomování si významu podstaty tolerance, pomoci, úcty, snášenlivosti a směřování k výchově budoucího občana demokratického státu. Co se týká konkrétního učiva, v prvním ročníku se výuka ve jmenovaném předmětu soustředí prakticky výhradně na témata související s rodinou a vztahy v rodině. Další obsahovou součástí předmětu je i oblast „*Člověk a jeho zdraví*“, jež, mimo jiné, směřuje k poznávání člověka jako živé bytosti, včetně základů sexuální výchovy. Výuka předmětu *Člověk a jeho svět* v rámci prvního ročníku má vést i k tomu, že se žáci naučí projevovat toleranci k přirozeným odlišnostem lidí, jejich přednostem a nedostatkům a využívat elementární znalosti o lidském těle. Takto stanovený rámec výuky zcela koresponduje s výstupy RVP pro základní vzdělávání. Co se týká průřezových témat, přesahů a souvislostí, beseda se sexuoložkou ani jiná obdobná organizační forma výuky není do výuky v prvním ročníku zařazena.

Vzdělávání lze chápat v užším smyslu jakožto výuku žáků přímo směřující k získávání znalostí a osvojování dovedností, ale i v širším smyslu jakožto prostředek výchovy žáků, socializace, tělesného a duševního rozvoje, utváření etického a hodnotového systému.²⁰

Kromě samotného vzdělávání v užším smyslu je tak škola ze zákona povinna zajišťovat i bezpečnost a ochranu zdraví žáků, tj. přihlížet k jejich základním fyziologickým potřebám a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.²¹ Navazující zákonnou povinností pedagogických pracovníků je chránit a respektovat práva žáka, jeho bezpečí a zdraví, předcházet všem formám rizikového chování a svým přístupem vytvářet a podporovat pozitivní a bezpečné klima ve škole.²² Vytváření bezpečného a pozitivního klimatu a podpora jeho rozvoje (včetně předcházení utváření stigmat, stereotypů a možnému patologickému chování) je tak důležitou povinností vedení škol i všech pedagogických pracovníků a plnou součástí procesu vzdělávání ve školách.

V návaznosti na uvedené zákonné povinnosti a související metodická doporučení a pokyny v oblasti prevence rizikového chování schválené MŠMT formulují školy tzv. minimální preventivní programy (dále také „MPP“), jejichž cílem je prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a snížení rizik a vlivů, které narušují zdravý vývoj mladé generace.

---

19 Srov. tamtéž, § 5.

20 Toto pojetí zcela konvenuje s obecnými cíli vzdělávání, jež školský zákon vypočítává v ustanovení § 2 odst. 2.

21 Ustanovení § 29 odst. 1 školského zákona.

22 Tamtéž, § 22b písm. b), c) a d).

V rozebíraném případě MPP školy pro školní rok 2018–2019 klade důraz především na primární prevenci, tj. předcházení rizikového chování. Vyplývá z něj, že cílem prevence na prvním stupni základní školy je, mimo jiné, respektování odlišností mezi žáky navzájem. Smyslem vzdělávání je vybavit žáky schopnostmi a dovednostmi i v této oblasti, mezi nimi především schopností respektu k druhým lidem, jejich přesvědčení a vnitřním hodnotám. Všichni zaměstnanci školy jsou povinni podílet se na realizaci preventivního programu, a k jeho realizaci tak dochází i v rámci výuky, přičemž vyučující do výuky začleňují i témata týkající se prevence. Z MPP také vyplývá, že s třídními kolektivy je třeba pracovat nejen v rámci několika málo předem plánovaných vyučovacích hodin, ale neustále. Za tímto účelem je nutné sledovat dění ve třídách a včas řešit případné konfliktní situace.

Jak jsem již výše uvedla, škola uspořádala besedu sexuoložky se žáky, aby se Tomášovým spolužákům dostalo citlivého vysvětlení, jak se Tomáš cítí a co by mu pomohlo k tomu, aby lépe zvládal školní povinnosti a pobyt v třídním kolektivu. Mimo samotného začlenění Tomáše bylo cílem besedy i zajistit bezpečné klima třídy a včas zamezit nepřátelskému či obtěžujícímu chování ze strany Tomášových spolužáků.

ČŠI uvedla, že téma besedy neodpovídá učivu uvedenému v ŠVP pro předmětný ročník. ŠVP rovněž nestanoví, že obsah učiva v daném předmětu pro první ročník bude naplněn formou besedy, jež není zmíněna ani v průřezových tématech a přesazích.

Bez dalšího mohu přisvědčit, že beseda se sexuoložkou nebyla pro první ročník v ŠVP plánována a jejím obsahem nebylo učivo, jež bylo pro daný ročník v ŠVP explicitně uvedeno. Jsem však zároveň přesvědčena, že beseda nebyla součástí výuky, nýbrž formou prevence a včasného řešení nastalé situace, jež vykazovala znaky sociální patologie. K takovým aktivitám jsou škola i pedagogičtí pracovníci, jak výše dokládám, ze zákona povinni.

V tomto kontextu měla ČŠI **akci (besedu se sexuoložkou určenou pro žáky prvního ročníku) vyhodnotit podle skutečného smyslu a obsahu tak, že se jedná především o nástroj primární prevence projevů sociální patologie** (oblast překračující rámec ŠVP), nikoli o *stricto sensu* vzdělávací aktivitu, již by škola měla uskutečňovat v přísném souladu se ŠVP.

Vedle toho beseda sekundárně podporuje související výstupy vzdělávání, jež pro první ročník základní školy vyplývají z RVP i ŠVP konkrétní školy (především výstupy předpokládané v předmětu *Člověk a jeho svět*), tedy má i přesah, jenž konvenuje s těmito závaznými vzdělávacími programy. Výuka v rámci prvního ročníku má v souladu s těmito dokumenty směřovat i k tomu, že se žáci naučí projevovat toleranci k odlišnostem lidí, jejich přednostem a nedostatkům a využívat elementární znalosti o lidském těle.

Podotýkám, že argument, že RVP neobsahuje témata bezprostředně související se specifiky jednotlivých sexuálních minorit, nemůže obstát. I přes absenci explicitního řešení této problematiky²³ jednotlivé RVP definují některé vzdělávací obory a průřezová témata,

---

23 Jedná se o nedostatek, na který před časem kompetentní orgány upozornila Mgr. Šabatová, Ph.D., v jedné ze svých výzkumných zpráv. Viz Výzkum veřejného ochránce práv „Být LGBT+ v Česku. Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisť“. Ombudsman – veřejný ochránce práv [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 30. 3. 2020]; dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf.

jejichž očekávané výstupy se dotýkají utváření mezilidských vztahů, významu sexuality jako součásti osobnosti, práv jedinců v oblasti sexuality, respektu sama sebe i druhých, tolerance a aktivního postoje vůči projevům nesnášenlivosti. Do tohoto rámce může vhodně zapadat i beseda postihující problematiku začlenění trans žáka do běžného života ve škole a vhodného chování spolužáků k takovému žákovi.

C.2.2 K otázce vhodnosti besedy vzhledem k nízkému věku dětí

Žáci školy se v průběhu povinné školní docházky mohou snadno setkat se situacemi, které jim nejsou blízké, nerozumí jim, ale ve značné míře ovlivňují je, jejich spolužáky, klima ve školní třídě či samotný proces vzdělávání. Tehdy je obecně nutné trvat na tom, aby se žákům dostalo ze strany vedení školy nebo konkrétních pedagogů přiměřeného objasnění a vysvětlení. Podat informaci se v takovém případě jeví jako nutné, avšak vždy toliko v nutném rozsahu a v takové formě, jež odpovídá věku a vyspělosti konkrétních žáků. I složité a kontroverzní informace lze v mnoha případech podat žákům nejnižších ročníků základní školy minimalisticky a vhodnou formou.

V této souvislosti nelze opomenout, že Úmluva o právech dítěte dítěti garantuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, přičemž lze toto právo omezit toliko s ohledem na respekt k právům či pověsti jiných, ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví či morálky.²⁴ Právo dítěte být informováno, vyslovit své názory a ovlivnit rozhodnutí v záležitostech, jež se ho vzhledem ke kontextu dotýkají, je také významným participačním právem. Dítě musí být bráno jako aktivní jedinec (nikoli pasivní objekt aktivit jiných osob), proto se mu musí vhodným způsobem dostat všech důležitých informací tak, aby si s ohledem na svůj věk a vyspělost mohlo vytvořit názor a tento posléze i vyjavit.²⁵

Tomášovi spolužáci byli přímo konfrontováni s neobvyklou a náročnou situací, což vzhledem ke kontextu žádalo odborné, avšak přiměřené a citlivé objasnění. Podle vyjádření školy, včetně třídní učitelky, jež se besedy osobně účastnila, předmětná beseda svou formou a způsobem podání informací (jež byly klíčové především ve smyslu primární prevence) zcela odpovídala věku a vyspělosti zúčastněných žáků. Pan D. se k průběhu besedy pro žáky ani její formě nemohl nikterak relevantně vyjádřit, poněvadž on ani jeho dcera se této besedy osobně neúčastnili. ČŠI bez dalšího uvedla, že beseda nebyla vhodná vzhledem k nízkému věku dětí.

ČŠI měla v rámci šetření především účinně zjišťovat, zda byly informace žákům podány v nutném rozsahu a v takové formě, jež odpovídá jejich věku a vyspělosti. Pokud měl inspekční tým navzdory vyjádření vedení školy, třídní učitelky a dostupné dokumentaci pochybnosti o tom, zda akce byla vhodná vzhledem k věku zúčastněných žáků, měl se **důkladněji a vhodnými prostředky zabývat otázkou, jaký byl skutečný obsah besedy a její forma.** Za tímto účelem mohl například v rámci šetření uskutečnit sérii strukturovaných rozhovorů s žáky, kteří se besedy (na rozdíl od pana D. a jeho dcery)

24 Čl. 13 Úmluvy o právech dítěte.

25 Viz také HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol.: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-552-7, s. 35.

přímo zúčastnili. Z dostupných podkladů nevyplývá, že by se tak stalo. V případě potřeby mohl inspekční tým rovněž využít institutu přizvané osoby (srov. kapitola C.4)

C.3 Poskytování některých informací o žáku a povinnost pedagogických pracovníků zachovávat mlčenlivost

Ustanovení § 22b školského zákona vymezuje výčtem některé z povinností pedagogických pracovníků. Jednou z nich [písm. e)] je i povinnost zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje a informace o zdravotním stavu žáků, s nimiž přišli do styku.

Uvedené ustanovení je poměrně nové, není podepřeno objasňující důvodovou zprávou ani zahrnuto v existující komentářové literatuře. MŠMT však v reakci na absenci souvisejících informací vytvořilo metodický dokument, jež nazvalo „*Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta*“. Ten obsahuje i kusé poznámky k ustanovení § 22b školského zákona. K písm. e) tohoto ustanovení uvádí toliko informaci, že zde vyjádřená zásada je akcentem plynoucím ze (v současné době již derogovaného) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a obecného nařízení o ochraně osobních údajů.²⁶ Předmětné ustanovení je tedy nutné chápat jako reflexi zásad vyplývajících z právní úpravy týkající se ochrany osobních údajů.²⁷

V souladu s touto právní úpravou spadají údaje vypovídající o zdravotním stavu i genderové identitě do tzv. zvláštní kategorie osobních údajů. Zpracování²⁸ takových údajů se obecně zakazuje.²⁹ Výjimku představuje situace, kdy subjekt údajů udělil výslovný souhlas se zpracováním pro jeden či více stanovených účelů, případně kdy se zpracovávají údaje, které jsou zjevně zveřejněné subjektem údajů.³⁰ Subjektem údajů je v konkrétním případě žák-dítě,³¹ přičemž ve smyslu recitálu 38 obecného nařízení o ochraně osobních údajů děti zasluhují zvláštní ochranu osobních údajů. Kromě preventivních a poradenských služeb nabízených přímo dětem by měl být ke zpracování jejich osobních údajů vyžadován souhlas nositele rodičovské odpovědnosti (rodiče).

Jak jsem výše podrobněji uvedla, vedení školy se rozhodlo na program třídní schůzky určené pro rodiče žáků konkrétní třídy zařadit téma poruchy pohlavní identity jednoho z žáků třídy, Tomáše. Rodiče měli být na třídní schůzce seznámeni s doporučením ošetřující sexuoložky a zvoleným postupem školy k začlenění Tomáše do běžného života. Cílem bylo především rozptýlit pochybnosti, předejít nevhodným otázkám, co nejsrozumitelněji objasnit, jak se dítě cítí a co by mu mohlo pomoci prožít běžné dětství a přispět k prevenci

26 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta* [online]. Praha: © 2013–2020 MŠMT [cit. 30. 3. 2020]; dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43418/download/>.

27 Nařízení EP a Rady (EU) 2016/679, ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), a zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

28 Jím lze chápat i shromáždění, použití, zpřístupnění přenosem či šíření informací.

29 Srov. čl. 9 obecného nařízení o ochraně osobních údajů.

30 Tamtéž, odst. 2 písm. a) a e).

31 Ve smyslu čl. 1 Úmluvy o právech dítěte je lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

sociální patologie v třídním kolektivu. Údaje o pohlavní identitě a Tomášově zdravotním stavu škola ve spolupráci s ošetřující sexuoložkou poskytly ostatním zákonným zástupcům a Tomášovým spolužákům na základě výslovného přání Tomáše a jeho rodičů, tedy s jejich souhlasem. K zajištění uvedeného účelu nebylo nutné předkládat podrobné údaje o anamnéze žáka a o zvoleném terapeutickém postupu. K jejich předání podle vyjádření školy ani nedošlo. Tomáš ani jeho rodiče proti uvedenému postupu školy nic nenamítají.

ČŠI uvedla, že ustanovení § 22b písm. e) školského zákona neumožňuje informovat rodiče žáků o zdravotním stavu konkrétního žáka školy, přestože by šlo o závažnou situaci a rodiče by se chtěli sami s ostatními o tyto informace podělit, a že třídní schůzka není vhodnou platformou pro prezentaci zdravotního stavu konkrétního žáka.

Vzhledem k výše uvedenému jsem přesvědčena, že postup školy byl v souladu s právní úpravou ochrany osobních údajů, podle níž škola může předmětné osobní údaje zpřístupnit se souhlasem rodičů. Tomáš ani jeho rodiče tento postup nerozporují a je zřejmé, že jeho důsledky nepociťují jako škodlivé. Do jejich soukromí nebylo protiprávně zasazeno. Naopak se jeví, že společně využili možnosti realizovat právo dítěte a celé rodiny na informační sebeurčení, jež je jedním z aspektů ústavně garantovaného práva na ochranu soukromí. Postup, jenž škola zvolila, měl také pozitivní vliv na proces vzdělávání Tomáše, jeho vzdělávání a utváření společenských vazeb, což jsou hodnoty, jež v případě dětí jednotlivé lidskoprávní instrumenty intenzivně chrání.

Poněvadž je ustanovení § 22b písm. e) školského zákona podle výkladu MŠMT *de facto* prostou reflexí právní úpravy ochrany osobních údajů, domnívám se, že pedagogičtí pracovníci školy svým postupem zde zakotvenou povinnost neporušili. V této souvislosti jsem přesvědčena, že **ČŠI uvedené zákonné ustanovení a z něho vyplývající povinnost chybně interpretovala, přičemž v tomto bodě nedošla ke správnému zjištění.**

Pro úplnost doplňuji, že třídní schůzka se jeví jako vhodná platforma pro vysvětlení postupu práce s dětmi, jejich hodnocení i toho, co se aktuálně ve třídě či ve škole odehrává. Má pomáhat rodičům porozumět snažení školy a přinášet jim informace o vzdělávání, ale i úrovni socializace jejich dětí - žáků školy.³² V tomto smyslu může být třídní schůzka zcela klíčová pro řešení aktuálních záležitostí souvisejících s prevencí sociální patologie v třídním kolektivu. Předmětná záležitost (ač bezprostředně zasahující osobní prožívání a chování malého Tomáše) se nadto bezprostředně dotýká působení školy a každodenního života všech žáků, poněvadž je způsobilá zanechat psychosociální dopady na celém školním kolektivu.

C.4 Přístup na chlapecké toalety pro trans žáka

Normy školského práva nestanoví, kam mají žáci chodit na toaletu. Standardně navštěvují žákyně toalety určené pro dívky a žáci toalety určené pro chlapce. Trans žáci a jejich rodiče mohou mít v tomto ohledu specifické požadavky. Vedení školy není povinno respektovat související přání rodičů ani doporučení odborných lékařů. Pokud se však rozhodne k přání žáka, rodičů či závěrům specializovaného lékaře přihlídnout, stanoví nejčastěji další

---

32 Nelze zapomenout na to, že školy a školní třídy jsou u dětí ve školním věku klíčovými sociálními skupinami, kde dochází k tzv. sekundární socializaci.

postup po dohodě se všemi těmito aktéry. Postup jednotlivých škol se může ve velké míře lišit.³³

Škola měla k dispozici dvě lékařské zprávy ošetřující sexuoložky. Obě jsou svým obsahem poměrně obecné. Z první z nich (pořízené dne 23. ledna 2019) vyplývá, že Tomáš je v ošetřování od května 2018 pro diagnózu poruchy pohlavní identity v dětství. Jeho stav je závažný. Ošetřující sexuoložka zde také žádá o konzultaci s třídní učitelkou, ředitelkou školy a naplňování společného postupu. Z druhé z nich (pořízené dne 27. května 2019 pro účely školy) potom vyplývá, že ve shodě s rodinou Tomáše dochází úspěšně k rozšiřování prostoru, kde může žít pod svou prožívanou chlapeckou identitou, díky „skvělému“ přístupu pedagogů i v rámci školy. Dle ošetřující sexuoložky je zvolený postup školy v souladu s mezinárodními standardy péče a doporučeným postupem péče v České republice a pomáhá minimalizovat psychické problémy dítěte.

Po osobním projednání celé situace se sexuoložkou se škola v první fázi uchýlila k tomu, že Tomášovi zpřístupnila chlapecké toalety. Později mu omezila možnost tyto toalety navštěvovat pouze na dobu, kdy probíhá vyučování. Není mi známo, že by toto rozhodnutí vedení školy přineslo konkrétní problémy či nežádoucí situace, jejichž existenci by bylo možné objektivním způsobem doložit (mimo stížnost pana D., jež byla předmětem šetření ČŠI). Pro případ, že by takové problémy nastaly, byla škola připravena je individuálně řešit v souladu se zákonem, metodickými doporučeními MŠMT, školním řádem a vnitřním preventivním programem. V reakci na zjištění ČŠI vedení školy Tomášovi zamezilo přístup na chlapecké toalety a umožnilo mu užívat toalety pro lidi s postižením.

ČŠI uvedla, že řešení spočívající v tom, že trans žák používá chlapecké toalety, není vhodné vzhledem k jeho pohlaví. Vyjádřila také, že ve zprávě sexuoložky ani v odborných doporučených postupech není výslovně uvedeno, že by trans žák měl navštěvovat chlapeckou toaletu. Ve svém písemném vyjádření následně náměstek ústředního školního inspektora zdůraznil, že inspektorům ČŠI nepřísluší posuzovat, zda jsou postupy školy v souladu s odbornými (medicínskými) doporučenými postupy.

V souvislosti s danou problematikou je namístě uvést, že trans žáci mohou vnímat nemožnost navštěvovat toalety podle své prožívané identity jako zásah do své důstojnosti a životní pohody. V krajním případě mohou nepříznivé důsledky spočívat i ve zhoršení jejich zdravotního stavu. Současně je však třeba zohlednit zájmy ostatních dětí. Jediné řešení vhodné pro všechny případy stanovit nelze. Škola by měla důkladně zhodnotit konkrétní situaci a vyvážit přání trans žáka a jeho rodičů na straně jedné, a přístup kolektivu a zájmy ostatních žáků na straně druhé. Přitom je namístě vzít v úvahu i stavební řešení toalet. Na základě kooperativního přístupu a zvážení všech relevantních faktorů by škola měla zvolit řešení, jež se pro nastalou situaci jeví jako optimální.

---

33 Užívání školních toalet trans žáky se věnuje značné množství materiálů, jež mají doporučující či doktrinární povahu. Jako příklad možného přístupu lze v této oblasti uvést publikaci „*Transgender Students and School Bathrooms: Frequently Asked Questions*“, již vytvořili zástupci americké organizace *Gender Spectrum* s podporou některých odborných asociací působících v oblasti vzdělávání. Viz *Gender Spectrum. Transgender students and school bathrooms – frequently asked questions* [online]. © 2019 Gender Spectrum [cit. 30. 3. 2020]; dostupné z <https://www.dropbox.com/s/cq5r1l90bvqgh9/Transgender%20Students%20and%20School%20Bathrooms%20-%20Frequently%20Asked%20Questions.pdf?dl=0>.

Ztotožňuji se s názorem náměstka ústředního školního inspektora, že úlohou inspektorů ČŠI není posuzovat, zda jsou postupy školy v souladu s odbornými (medicínskými) doporučenými postupy. Součástí inspekčního týmu však může být externí odborník na související problematiku, tzv. přizvaná osoba (např. sexuolog, vývojový či dětský psycholog). Ta může pomoci inspekčnímu týmu do úzce specifikované odborné problematiky hlouběji proniknout a poskytnout svůj kvalifikovaný vhled. Nelze totiž popřít, že v konkrétním případě problematika transgenderového statusu, poruch pohlavní identity a terapie dětí s takovými poruchami úzce souvisí se vzdělávacím procesem, včetně práv a povinností jednotlivých aktérů, ale i s obsahem stížnosti. Dokonce se nebojím říct, že je tato problematika „alfou a omegou“ celé kauzy, poněvadž pokud by školu nenavštěvoval trans žák, nebyla by nucena reagovat postupem, jež pan D. svou stížností napadl. Obzvláště pak otázku, jaké školní toalety by měl trans žák navštěvovat, považuji vzhledem k nutnosti zachovat zdraví tohoto žáka, ale i zajistit duševní pohodu a zdravý vývoj dalších nezletilých dětí, za otázku výsostně odborné povahy.

Měla-li ČŠI pochybnosti o tom, zda bylo v konkrétním případě nutné umožnit Tomášovi navštěvovat chlapecké toalety, případně zda bylo školou přijaté řešení v kontextu celé situace vhodné či nikoli,³⁴ měla při šetření stížnosti využít institutu přizvané osoby. Odstranění těchto pochybností totiž závisí na posouzení, k němuž inspektoři nejsou z odborného hlediska způsobilí.

C.5 Závěrečné poznámky

V souvislosti s hodnocením předmětné kauzy si samotným závěrem ještě dovoluji uvést několik vět nad rámec výše uvedených závěrů.

Současné školství je založeno na principech společného vzdělávání. Obecnou snahou státu, odpovědných orgánů a škol je v té souvislosti nastavení takového systému vzdělávání, který umožňuje každému dítěti bez rozdílu plnit povinnou školní docházku. Smyslem je především podporovat jedince tak, aby se mohl plně účastnit společenského života, přičemž je zapotřebí individualizovaného přístupu. Potřeba začlenění se netýká pouze žáků s postižením či příslušníků menšinových etnik, ale nutně i LGBT+ žáků. Školy by měly přijímat i taková systémová a strukturální opatření, jež směřují k vytváření přátelského prostředí vůči žákům s menšinovou sexuální orientací a trans žákům.³⁵

D. Informace o dalším postupu

Vzhledem k výše uvedenému mi nezbyvá než konstatovat, že ČŠI v rozebíraném případě pochybila. Konkrétní závěry jsem rozpracovala v části C této zprávy (Právní hodnocení) a přehledně shrnula v části A (Shrnutí závěrů).

Zprávu zasílám ústřednímu školnímu inspektorovi Mgr. Tomáši Zatloukalovi, MBA, LL.M., a podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve **lhůtě do 30 dnů od jejího doručení** vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval

³⁴ Např. zda nemohl být v souvislosti s přijatým opatřením narušen zdravý duševní vývoj dalších žáků, případně zda řešení otázky začlenění trans žáka do procesu vzdělávání a zlepšení jeho duševního i zachování jeho fyzického zdraví skutečně vyžaduje, aby vedení školy připustilo výjimku z obecného pravidla užívání školních toalet.

³⁵ Více k tomu SLOBODA, Zdeněk: *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vydání. Praha: PASPARTA Publishing, s. r. o., 2016, ISBN 978-80-88163-09-1, s. 94 a násl.

mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, jež mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž ředitelce školy, na vědomí pak i školní metodičce prevence a výchovné poradkyni školy.

Vítám aktivity ČŠI spočívající v iniciaci vzniku metodického dokumentu, jenž by stanovil užitečná vodítka, jak mají školy postupovat v případech, kdy se mají zabývat situací trans žáků. Souhlasím s tím, že společný a jednotný postup je v této záležitosti zcela klíčový. Ráda bych byla informována o tom, jak se přípravy tohoto dokumentu vyvíjejí.

Brno, dne 8. července 2020

Mgr. Monika Šimůnková v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)